

••• ПРИРОДНИЧІ МУЗЕЇ, КОЛЕКЦІЇ ТА МУЗЕЙНІ ПРАКТИКИ •••
••• NATURAL HISTORY MUSEUMS, COLLECTIONS AND MUSEUM PRACTICES •••

DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2026-46-5>
УДК: 929Співаков:[59:069](477)

Феномен Олега Співакова — таксидерміста, художника, музейника
К. Грінінг-Гера, І. Загороднюк

Олег Борисович Співаков — один із найвизначніших українських таксидермістів кінця ХХ — початку ХХІ століття, художник та музейник. На основі біографічних даних та аналізу музейних колекцій висвітлено формування його унікального авторського стилю, що поєднує наукову точність із високою художньою майстерністю. Випускник Таврійського університету, Олег Борисович присвятив своє життя розвитку природничих музеїв: спочатку відновленню музею історії та природи Карадагу на Карадазькій біостанції з 1982 по 2008 рік, а згодом — у Зоологічному музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2009–2021). Майстер віртуозно володів техніками виготовлення таксидермічних скульптур різноманітних систематичних груп — від риб і земноводних до птахів та ссавців, а його роботи нині прикрашають державні та приватні колекції, кількість яких незліченна. Детально проаналізовано «кримський період» діяльності Олега Борисовича, ключовим досягненням якого стало відродження музею історії та природи Карадагу. (Фактично це було створення «з нуля», оскільки експонатів зі старої експозиції не залишилось взагалі). Описано новаторський підхід до побудови експозиції за біотопним принципом, де автором було створено понад 400 експонатів, що охоплюють близько 200 видів хребетних тварин. Окрім того, Олег Співаков вніс вагомий внесок у вивчення фауни Криму, зокрема реєстрації рідкісних видів птахів та ссавців, які увійшли до наукового обігу. Особливу увагу приділено «київському періоду», що відзначився створенням таксидермічних скульптур риб, амфібій та ссавців. Також, охарактеризовано його роль у реставрації старих колекційних експонатів в експозиції ЗМКУ. Творчий доробок Олега Співакова у таксидермії є значним внеском у вітчизняну музеологію, зокрема в частині формування та відновлення зоологічних експозицій. Його спадщина не обмежується лише музейними залами: роботи майстра складають вагомий частину численних приватних колекцій, де вони цінуються як унікальні зразки мистецтва. Праці майстра відзначаються надзвичайно високим художнім рівнем, що фактично надає їм статусу творів мистецтва.

Ключові слова: таксидермія, зоологічні музеї, Київський університет, Карадазька біостанція, Україна

Цитування: Грінінг-Гера К., Загороднюк І. Феномен Олега Співакова — таксидерміста, художника, музейника. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Біологія»*, 2026, 46, 54–69. <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2026-46-5>

Про авторів:

Грінінг-Гера К. — Національний університет харчових технологій; вул. Володимирська 68, Київ, Україна, 01033, neackriss@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-3927-7672>
Загороднюк І. — Інститут еволюційної екології НАН України, вул. Лебедева, 37, Київ, Україна, 03143, zoozag@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0523-133X>

Подано до редакції: 06.03.2026 / **Прорецензовано:** 24.04.2026 / **Прийнято до друку:** 25.05.2026 / **Оприлюднено:** 31.05.2026

Вступ

Світ сповнений краси, і особливе місце в її збереженні належить музеям. Природничі музеї відіграють важливу роль у розвитку особистості, плекаючи відповідальне ставлення до довкілля (Шидловський, 2012) та сприяючи формуванню екологічної свідомості. Адже саме через візуальне сприйняття реалістичних об'єктів у дітей та молоді закладаються основи любові до всього живого (Писанець, 2009). Створення складних біотопних груп та діорам дозволяє глядачеві побачити тварину в її природному оточенні, що формує ефект присутності та значно посилює освітній і виховний потенціал експозиції (Quinn, 2006).

Природничі музеї мають потужний емоційний та інтелектуальний вплив, становлячи унікальну категорію установа: тут експонати часто не просто накопичуються, а створюються безпосередньо в музейних лабораторіях спеціально для майбутніх виставок (Шидловський, 2012). Такі таксидермічні твори є іманентною частиною музейного простору, його неповторною цінністю та смисловим осердям. Вони не лише наповнюють зали, а й органічно формують інтер'єр, стаючи невід'ємним елементом загальної композиції (Євстаф'єв, 2024).

Сучасна таксидермія давно вийшла за межі ремісництва, перетворившись на складну міждисциплінарну галузь, де наукова точність анатомічного відтворення поєднується з високим художнім натхненням (Spase..., 2015). Цей процес вимагає від майстра не лише глибоких знань зоолога, а й віртуозності скульптора, що дозволяє вдихнути життя у статичний об'єкт, перетворюючи його на реалістичне «вікно в дику природу».

Окрім естетичного аспекту, таксидермічні колекції залишаються фундаментом для наукових досліджень. Вони слугують безцінним архівом даних про поширення видів, їхню морфологію та історію життя на Землі, що є критично важливим для розробки сучасних природоохоронних стратегій та вивчення еволюційних процесів (Kabir, 2017). Вони фіксують стан фауни в конкретні історичні проміжки, надаючи безцінний матеріал для вивчення рідкісних та зникаючих видів (Бескаравайний та ін., 2001). Музейна експозиція, створена на основі ретельних польових досліджень, стає важливим літописом природи окремих регіонів (Співаков та ін., 2005).

Цей нарис — про неперевершеного музейника і таксидерміста Олега Співакова, твори якого прикрашають декілька природничих музеїв, передусім Зоологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Музей історії та природи Карадагу на Карадазькій біостанції НАН України.

Митець почав свій шлях на Карадазі — творчій колиці багатьох відомих природничиків (Михаленок, 2023, 2024) — і продовжив в музеях Києва, відомих своєю давньою історією і прекрасними традиціями, зокрема й в галузі природничої музеології (Біляшівський, 2012; Загороднюк, 2022). Цей шлях супроводжувався і неперервним зростанням, і незмінним визнанням серед колег-музейників та численних шанувальників його талантів, як таксидермічних, так і художніх.

Деякі вжиті у тексті скорочення: ЗМКУ — Зоологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ), КДЗМГ — Кримське державне заповідно-мисливське господарство (згодом Кримський природний заповідник), ННПМ — Національний науково-природничий музей НАН України.

Біографічний нарис

Олег Борисович Співаков народився 10 травня 1965 р. у м. Орджонікідзе, Крим. Ще з самого дитинства Олег Борисович проявляв інтерес до всього живого. Це помітив його батько, коли маленький Олег годинами спостерігав за світом комах. Щоб і надалі розвивати зацікавленість сина, батько подарував першу книгу з біології — «Ваша колекція», де детально розповідалось, як робити ентомологічні зразки. Потім було багато інших книг з біології, а першим посібником з таксидермії став 8-й том Дитячої Енциклопедії 1960-х років, де кілька сторінок присвячено виготовленню опудал птахів. Саме ці книжки, підтримка батьків, виваженість, зосередженість та бажання творити і стали основою подальшого розвитку митця.

Після закінчення школи в 1982 р. мешкав на Карадазькій біологічній станції у Феодосійському районі та працював у Карадазькому природному заповіднику. Спочатку різноробочим, потім лаборантом, інженером, але фактично весь час виконував обов'язки таксидерміста в музеї, який, по суті, і створював до 2008 р. Початок роботи було перервано на два роки мобілізацією до війська з 1984 до 1986 рр.; службу проходив на Далекому Сході, в м. Уссурійськ. Це був нелегкий період радянської дійсності, обтяжений «дідівщиною». Попри складнощі, Олег все одно продовжував дослідницьку роботу, збираючи колекцію нічних і денних далекосхідних метеликів в надії, що після демобілізації привезе її колезі-ентомологу в Криму. Співслужбовці з повагою дивились на його захоплення, іноді самі приносили якісь цікаві знахідки, і дали Олегу іронічний позивний «Кузнечик». На жаль, перед кінцем служби в приміщенні військової частини, де зберігалася колекція, виникла пожежа, і все згоріло.

Після повернення зі служби навчався на біологічному факультеті Сімферопольського університету (нині Таврійський університет) на заочній формі. Дипломна робота присвячена прибережно-водній орнітофауні південно-східної частини Криму.

В середині 1980-х брав участь у формуванні експозиції Феодосійського краєзнавчого музею (нині — музей старожитностей), який є одним з найстаріших музеїв Європи.

Наприкінці 80-х років приїхав на місяць до Московського біологічного музею ім. К. А. Тимірязєва для підвищення кваліфікації. Але, як він потім зізнавався, нічого нового для себе звідти не виніс, а навпаки, здивував і захопив тамтешніх фахівців своїми методиками у виготовленні муляжів земноводних та плазунів. Рівень володіння методикою був настільки приголомшливий, що в 1993 р. до Олега Борисовича приїжджала у відрядження співробітниця того музею, з метою

навчитися препарувати раканю та відливати муляжі. В 1990-х роках, відвідуючи музей історії та природи Карадагу, наша колега, зоолог Л. М. Прокопчук, теж звернула увагу на цей експонат.

З кінця 1990-х років у зимові періоди Олег Борисович приїжджав до Києва на запрошення однієї приватної фірми, що в пошуках нових сфер комерційної діяльності намагалася створити студію таксидермії. В цей період, в пошуках співробітників, Олег вперше відвідав Зоологічний музей Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, а згодом познайомився і з майбутнім колегою — Михайлом Головушкіним. Створити студію тоді не вдалося, але співпрацюючи з М. Головушкіним, він ще довгі роки продовжував створювати експозицію університетського музею. Фактично весь свій умовно вільний час Олег Борисович проводив у студіях (рис. 1).

Рис. 1. Олег Співаков в приватній студії (2010 р.) та в майстерні за роботою (2008 р.). Фото з сімейного архіву (а) та фото І. Костюка (б).

Fig. 1. Oleg Spivakov in private studio (2010) and at work in the master's studio (2008). Photo from the family archive (a) and photo by I. Kostjuk (b).

У 2001 р. упродовж місяця працював у приватній студії таксидермії Володимира Сухарева в Санкт-Петербурзі, де переймав досвід, методики та технології сучасної світової таксидермії (на той час В. Сухарев був провідним фахівцем в таксидермії, активно спілкувався з провідними фахівцями світу, та зробив справжній прорив у розвитку цієї галузі мистецтва на теренах колишнього Союзу). Отриманий від В. Сухарева безцінний досвід надав великою поштовху та вивів на якісно новий рівень роботи Олега Співакова, надавши їм більше динаміки.

У серпні 2008 р. остаточно переїхав до Києва, де і працював таксидермістом зоологічного музею КНУ ім. Т. Г. Шевченка наступні 13 років, до вересня 2021 р. Батьки залишилися в смт. Орджонікідзе (Автономна Республіка Крим), для догляду за якими приблизно в 2019 р. Олег Співаков повернувся до Криму. У травні 2025 р. О. Б. Співаков досяг пенсійного віку і покинув цю справу за низкою життєвих обставин.

Музейна робота: таксидермія і колекції

Робота в музеях Криму та Києва сприяла формуванню інтересу до всіх тварин, які потрапляли до морозилок. Олег Борисович майстерно працював з різними об'єктами: від дрібних хребетних (амфібії, птахи, дрібні ссавці) до великих представників фауни (ведмеді, африканські антилопи, тощо). Досконало володіючи різними методиками таксидермії, він успішно працював як з

«пухнастими» об'єктами, так і з «голими», вкрай непростими для таксидермії (риби, амфібії), досягнувши неймовірно реалістичної майстерності у відтворенні форми, природних поз та прижиттєвого забарвлення.

Особливість та цінність робіт Олега Співакова полягає в тому, що він використовував лише загиблих тварин, тобто вони не були здобуті спеціально. Лише декілька зразків було спеціально добуто в Криму, адже, насамперед, становили інтерес для орнітологів в рамках дослідження орнітофауни Криму. Кожен препаратований екземпляр є його персональним надбанням, а це вимагало ретельної праці, особистого часу та значних зусиль. Завдяки винятковій якості виконання всі експонати мають високу експозиційну цінність, а не лише для фондового зберігання.

Художній талант Олега Борисовича проявлявся у вмінні доводити свої таксидермічні твори до довершеності за допомогою фарб. Хоча в роботі зі ссавцями таке вимагалось тільки при оформленні очей, губ чи язика, то при відновленні прижиттєвого забарвлення риб та амфібій це було набагато складнішим завданням.

1. Кримський період. Відновлення музею історії та природи Карадагу

Найбільшою та найважливішою роботою в житті Олега Борисовича, за його власними словами, став Музей природи Карадагу, над яким він працював 26 років. За чверть століття було зібрано колекцію зоологічних експонатів, достатню за чисельністю для створення повноцінної експозиції. Після чого тодішня директорка Карадазького природного заповідника А. Л. Морозова вирішила відтворити знищений нею ж в кінці 1960-х років музей, що був створений засновниками Карадазької наукової станції ще на початку ХХ ст., та повернула історичне приміщення музею в 150 м², в якому до цього нею були зроблені лабораторії (Співаков та ін., 2005).

В 1990-ті маленький музей площею 20 м² знаходився в колишніх кімнатах тимчасового проживання робочого персоналу. Колекція складалася з приблизно 100 видів наземних хребетних, приблизно 180 видів безхребетних та декількох муляжів риб (Співаков та ін., 2005).

Більшість експонатів як музею, так і приватних колекцій в Криму до 2008 р. створювалися не в окремому робочому приміщенні, а вдома (рис. 2). Якийсь час в 1990-ті роки дирекція наукової станції виділила Олегу Співакову невелике приміщення. Воно було темне, холодне та не надавало можливості нормально творити. У зв'язку з цим, роботи автор створював біля великого арочного вікна у своїй квартирі, яка знаходилася в історичній будівлі — колишньому лікувальному закладі Т. І. В'яземського, засновника Карадазької біологічної станції. Це не додавало комфорту в побуті, але з розумінням та терпінням зустрічалося сім'єю.

Рис. 2. Місця роботи Олега Співакова в Криму: (а) в своїй квартирі-майстерні, приблизно 2003 р. (фото з сімейного архіву); (б) будинок на Карадазі, де проживав та творив, 2008 р. (фото С. Гаснікова).
Fig. 2. Oleg Spivakov's places of work in Crimea: (a) in his studio apartment, ca. 2003 (photo from the family archive); (b) the house in Karadag where he lived and worked, 2008 (photo by S. Gasnikov).

Для нової експозиції Олег Борисович Співаков самотужки спроектував новітні вітрини з продуманим освітленням для зоологічних, ботанічних та геологічних експонатів і впродовж 3–4 місяців з натхненням працював над їхнім наповненням. При цьому він навмисно відійшов від традиційної побудови біологічної експозиції за систематичними ознаками, а вирішив будувати її за концепцією біотопів, що були характерні для Карадазького заповідника (прибережно-водний, степовий, рідколісний, скельний та гірсько-лісовий). Загалом у зоологічному розділі експозиції

налічується приблизно 204 види, з них два види риб, п'ять видів плазунів, один вид земноводних, 178 видів птахів та 12 видів ссавців (разом близько 400 зразків) (Співаков та ін., 2005; Співаков, Потапенко, 2007). Земноводні та плазуни південно-східного Криму представлені серіями фотографій та, частково, муляжами. (Геологічна частина мінералогічних експонатів оформлена доктором геологічних наук Є. Спірідоновим).

Кореспондент «Крим.Реалії» (ім'я, на жаль, не відоме) ознайомився з експозицією музею і зобразив усе на фото в репортажі «Застиглі миттєвості й століття: природа в музеї Карадазького заповідника» (21.05.2019, URL) (рис. 3).

У першій вітрині представлена прибережна полоса: постійні жителі — мартин жовтоногий (*Larus cachinnans*) та баклан чубатий (*Gulosus aristotelis*); інші експонати — міграційні або зимуючі види, наприклад, орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Орлан — це вид, який зараз не спостерігається на Карадазі, але у 50-ті роки минулого сторіччя гніздо цього виду було на Золотих воротах, проте його зруйнували рибалки (Співаков та ін., 2005; Морозова, 2007).

У другій та третій вітринах демонструються експонати птахів, які проживають на прісних водоймах та в основному мігрують навесні і восени, або зустрічаються під час зимівлі: побережник малий (*Calidris minuta*), галагаз (*Tadorna tadorna*), лиска (*Fulica atra*), тощо.

У наступній вітрині показано осоїда (*Pernis apivorus*), ховраха малого (*Spermophilus pygmaeus*), тушкана великого (*Allactaga major*), тощо. Окрасою вітрини є композиція, де яструб великий (*Astur gentilis*) нападає на фазана (*Phasianus colchicus*) (Співаков та ін., 2005; Морозова, 2007).

Рис. 3. Експонати музею історії та природи Карадагу: (а) орлан білохвіст (*Haliaeetus albicilla*); (b) яструб великий (*Astur gentilis*) та фазан (*Phasianus colchicus*); (c) галагази (*Tadorna tadorna*); (d) лисиця руда з лисенятами (*Vulpes vulpes*), поросся свині дикої (*Sus scrofa*) (за: Крим. Реалії 2019).
Fig. 3. Exhibits of the Museum of History and Nature of Karadag: (a) White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*); (b) Eurasian goshawk (*Astur gentilis*) and Common pheasant (*Phasianus colchicus*); (c) Common shelduck (*Tadorna tadorna*); (d) red fox with her cubs (*Vulpes vulpes*), wild boar piglet (*Sus scrofa*) (after: Krym. Reality 2019).

Рідколісся представлено як різноманітною пернатою «дрібнотою» (в'юрок (*Fringilla montifringilla*), кропив'янка сіра (*Curruca communis*), вівчарики (*Phylloscopus collybita*, *P. trochilus*, *P. sibilatrix*), тощо), так і великими хижаками: лисиця звичайна (*Vulpes vulpes*), сапсан (*Falco peregrinus*) і його найближчий родич балабан (*Falco cherrug*), та найбільший з пернатих падальників України — гриф чорний (*Aegypius monachus*) (Співаков та ін., 2005; Морозова, 2007).

В останній вітрині розміщено мешканців лісів Карадазького природного заповіднику: горлиця звичайна (*Streptopelia turtur*), золотомушка жовточуба (*Regulus regulus*), совка (*Otus scops*), пугач (*Bubo bubo*), борсук (*Meles meles*), куниця кам'яна (*Martes foina*), тощо. Муляжами з гіпсу або епоксидної смоли представлено полоза жовточеревого (*Dolichophis caspius*), полоза леопардового (*Zamenis situla*), ропуху зелену (*Pseudepidalea viridis*), ящірку кримську (*Podarcis tauricus*) та ящірку скельну (*Darevskia saxicola*) (Співаков та ін., 2005).

На честь 90-річного ювілею Карадазької біологічної станції та 25-річчя Карадазького природного заповідника влітку 2004 р. музей було відкрито. Після цього відносини Олега Співакова і адміністрації заповідника в особі А. Морозової почали поступово погіршуватися. Використовуючи різні способи тиску, його фактично змусили звільнитися та залишити головну справу життя.

Зараз зроблений ним музей функціонує як успішний комерційний заклад. Його кожного року відвідують тисячі туристів, що незмінно захоплюються побаченням рівнем робіт. Проте, внаслідок дій окупаційної влади та некваліфікованого персоналу, що зараз працює в музеї, експозиція поступово приходиться нищитися.

2. Київський період. Зоологічний музей КНУ ім. Т. Г. Шевченка

Працюючи в Зоологічному музеї Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Олег Співаков створив велику кількість експонатів, доповнивши експозицію майже сотнею власноруч препаратів зразків. Особливо співробітники музею захоплювалися його рибами.

Для експозиції музею ЗМКУ Олег Співаков створив багато експонатів різних видів іхтіофауни світового океану (рис. 4).

Серед них — дрібні риби (окунь морський європейський (*Dicentrarchus labrax*) з родини моронові (Moronidae), спиноріг європейський (*Balistes capriscus*), землерий атлантичний (*Lithognathus mormyrus*), тощо), привезені Л. М. Прокопчук з Туреччини, рідкісні риби ендеміки з Антарктиди (вужконіс Шарко щуковидний (*Parachaenichthys charcoti*), нототенія мармурова (*Notothenia rossii*), нототенія широколоба (*Notothenia coriiceps*), нототенія-зіркогляд лиса (*Lindbergichthys nudifrons*), бичкова нототенія зелена (*Gobionotothen gibberifrons*), трематомус строкатий (*Trematomus bernacchii*), тощо), що були привезені колегою М. Головушкіним, та риби з Перської затоки: риба-сержант звичайний (*Abudefduf vaigiensis*), луціан Еренберга (*Lutjanus ehrenbergii*), терапон триполосий (*Terapon jarbua*), геррес тонкий (*Gerres oblongus*), яких Олег Борисович привіз особисто.

Серед робіт варто відзначити чорноморських жителів родини бичкові (Gobiidae): бичок-кругляш (*Gobius cobitis*), бичок-кругляк (*Neogobius melanostomus*), бичок жабоголовий (*Mesogobius batrachocephalus*); родину скорпенові (Scorpaenidae), яка представлена скорпеною чорноморською (*Scorpaena porcus*); зіркогляд атлантичний (*Uranoscopus scaber*) з родини зіркоглядові (Uranoscopidae) та зеленушка плямиста (*Symphodus ocellatus*) з родини губаневих (Labridae).

Окрім створення нових експонатів, Олег Борисович проводив реставраційні роботи експозиції в ЗМКУ, підфарбовуючи старі експонати риб, адже раніше ці зразки були вкриті якимось лаком, що згодом потемнів, та надав цим експонатам однакового бурого кольору. Серед них — рідкості з тропічних та теплих вод світового океану, найяскравіші представники яких є причепа звичайна (*Echaneis naucrates*) з родини причепових (Echeneidae), родина спинорогових (Balistidae), яка складається зі спинорігу королівського (*B. vetula*), спинорігу плямистого (*B. punctatus*) та родина щетинозубі (Chaetodontidae) представлена рибою-метеликом коричневооголовим (*Chaetodon modestus*) та рибою-метеликом трьохстрічковим (*C. robustus*). З родини лососевих (Salmonidae) був реставрований харіус амурський (*Thymallus arcticus grubei*) з басейну річки Амур, східна Азія. Також до рук майстра на реставрацію потрапила рідкісна риба-кабан, або, як її ще називають, риба-вепр (*Capros aper*), яка є єдиним представником своєї родини капрові (Caproidae).

У жовтні 2022 р. музей зазнав руйнувань внаслідок ракетного обстрілу рф. Вітрини з хрящовими й кістковими рибами, плазунами та земноводними, що стояли біля фасадної стіни «Червоного корпусу» і над якими чимало працював Олег Борисович (рис. 5), були знищені. За підтримки спонсорів зі Співки випускників КНУ та коштом керівниці музею Ж. Розори та її колеги М. Головушкіна і силами колективу музею експозицію було відновлено та відкрито 17 травня 2025 р. У нових шафах знову постали до загального споглядання вцілілі, реставровані та наявні у фондівих колекціях зразки, серед яких є і роботи Олега Борисовича Співакова.

В огляді колекцій котів у музеях України щодо ЗМКУ згадано три високоцінні експонати його авторства, серед них — зразок рисі (*Lynx lynx*), фігуру якої виготовлено спільно з М. Головушкіним (Загороднюк та ін., 2022).

Рис. 4. Риби, виготовлені та (або) розфарбовані Олегом Співаковим, в експозиції ЗМКУ: (а) вузьконіс Шарко щуковидний (*Parachaenichthys charcoti*) та (b) нототенія широколоба (*Notothenia coriiceps*) з Антарктиди; (c) відреставрований бекаси морські звичайні (*Macroramphosus scolopax*); (d) відреставрований спиноріг плямистий (*Balistes punctatus*), (e) лисичка японська (*Percis japonica*). Фото з архіву авторів.

Fig. 4. Fish, crafted and/or painted by Oleg Spivakov, on display at ZMKU: (a) Charcot's dragonfish (*Parachaenichthys charcoti*) and (b) black rockcod (*Notothenia coriiceps*) from Antarctica; (c) longspine snipefish (*Macroramphosus scolopax*); (d) restored bluespotted triggerfish (*Balistes punctatus*), (e) dragon roacher (*Percis japonica*). Photo from the personal authors archive.

Рис. 5. Олег Співаков за роботою в Зоологічному музеї Київського університету: (а) робота таксидермічною фігурою свині дикої (2009), (b) реставраційні роботи з акул (2010). Фото І. Костюка.

Fig 5. Oleg Spivakov at work in the Zoological Museum of Kyiv University: (a) working on a taxidermic figure of a wild boar (2009), (b) restoration work on sharks (2010). Photo by I. Kostjuk.

На початку 2010-х років М. М. Головушкіним були привезені шкурки африканських птахів, з яких Олег Співаков виготовив експонати для експозиції Зоологічного музею КНУ ім. Т. Г. Шевченка: альціон буроголовий (*Halcyon albiventris*), багадаїс білочубий (*Prionops plumatus*), чепіга бурокрила (*Colius striatus*) та ін. У монографії, присвяченій зоологічним музеям України (Шидловський, 2012), окремо відмічено один із найпримітніших творів майстра — динамічну композицію «Полювання беркута на лисицю» (цей твір помилково віднесений до експозиції ЗМКУ).

У 2010 р. в Міжнародному виставковому центрі в Києві відбулася найбільша українська виставка присвячена рибальству, полюванню та таксидермії — 18 міжнародна виставка «Полювання та риболовля». На ній Олег Співаков спільно з Михайлом Головушкіним представив виставковий стенд із власними працями, який мав помітний успіх, про що згадують і його колеги (Ж. Розора), і його діти. На виставці було представлено екземпляри з ЗМКУ: куду великий (*Tragelaphus strepsiceros*), імпапа (*Aepyceros melampus*), свиня дика (*Sus scrofa*), композиція «Полювання беркута на лисицю» та голова зебри (*Equus quagga*), автором яких є Олег Співаков спільно з М. Головушкіним (рис. 6).

Рис. 6. Деякі роботи Олега Співакова в ЗМКУ: (а) альціон буроголовий (*Halcyon albiventris*), фото з архіву (приблизно 2011 рік); (b) багадаїс білочубий (*Prionops plumatus*), фото з архіву (приблизно 2011 р.); (c) муфлон (*Ovis musimon*), фото з архіву авторів (2018); (d) куду великий (*Tragelaphus strepsiceros*), фото з архіву (2018); (e) імпапа (*Aepyceros melampus*), фото з архіву (2018); (f) кіт лісовий (*Felis silvestris*), фото з архіву (2015 р.).

Fig. 6. Some works by Oleh Spivakov at the ZMKU: (a) Brown-hooded Kingfisher (*Halcyon albiventris*), photo from the archive (approx. 2011); (b) White-crested Helmetshrike (*Prionops plumatus*), photo from the archive (approx. 2011); (c) mouflon (*Ovis musimon*), photo from the family archive (2018); (d) greater kudu (*Tragelaphus strepsiceros*), photo from the archive (2018); (e) impala (*Aepyceros melampus*), photo from the archive (2018); (f) European wildcat (*Felis silvestris*), photo from the archive (2015).

3. Приватні колекції

Окрім роботи у природничих музеях, Олег Співаков активно працював у приватних студіях таксидермії. Після переїзду до Києва, працюючи в ЗМКУ, Олег Борисович прагнув розширити сферу діяльності та професійно розвиватися. Він познайомився і співпрацював із кількома колегами-китаянками, які також займалися створенням таксидермічних студій.

Упродовж двох років Олег підтримував зв'язок зі студією «Золотий майстер», де він створив повнорозмірні таксидермічні скульптури дикого кабана, африканської антилопи гну, триметрового нільського крокодила та чимало дрібних тварин — приватних мисливських трофеїв. У цей період замовниками робіт найчастіше ставали високопосадовці.

Згодом Олег познайомився з ще одним київським майстром, ветеринаром за фахом Євгеном Нагорним, який заснував приватну таксидермічну студію «Стрепет». Маючи багато спільного в поглядах на життя та професію, Олег Борисович тісно співпрацював із ним упродовж майже десятиліття. Саме в цій студії, у дружній та творчій атмосфері, він створив свої найбільш вдалі, динамічні та художньо довершені роботи. Тут колеги сміливо вигадували, опановували та впроваджували нові методики й технології, що давало змогу значно підвищувати рівень майстерності та конкурувати з іншими приватними студіями. Загалом саме цей столичний період став найбільш плідним і багатим на різноманітні зоологічні об'єкти (рис. 7).

На жаль, погіршення економічного стану в країні, пов'язане з драматичними подіями у внутрішній політиці, а згодом і повномасштабним вторгненням зовнішнього ворога, поступово призвело до занепаду української таксидермії. До цього додалися проблеми зі здоров'ям літніх батьків Олега Борисовича та усвідомлення того, що його власний вік обмежує перспективи подальшого творчого розвитку. Усе це спричинило завершення студійного періоду та таксидермічної діяльності Олега Співакова.

Публікації та колекційні збори

Попри те, що авторський доробок Олега Співакова налічує небагато публікацій, його наукова діяльність широко відображена в працях дослідників Криму. Вагомий внесок підтверджується численними посиланнями на його знахідки в роботах колег, зокрема в орнітологічних фауністичних замітках.

Будучи учнем дев'ятого класу, в жовтні 1980 р., Олег знайшов між рамами вікна кажана з переломом крила. Кажан був ідентифікований як нетопир середземноморський (*Pipistrellus kuhlii*), на той час вкрай рідкісний для України вид. Із загиблої згодом тваринки Олег зробив таксидермічний експонат та передав його в дарунок Феодосійському краєзнавчому музею. Згодом, коли Олег став співробітником Карадазького заповідника, він повідомив цю історію зоологу заповідника М. Бескаравайному, і той попросив Олега забрати з краєзнавчого музею цей екземпляр, на основі якого підготував відповідну публікацію (Бескаравайний, 1985). Тушка з черепом № 2485 зберігалася в колекції КДЗМГ (нині Кримський природний заповідник) (Бескаравайний, 1985; Дулицький, 2004) і згодом цю знахідку згадано і у книзі «Звірі Криму» (Дулицький, 2001). Як бачимо, шкільна знахідка Олега мала значну наукову цінність. Окрім того, у фондах ННПМ є зразок цього виду № 10964 (♂) з етикеткою «Судацький р-н, с. Курортне, 13.11.1986, шк.+чр., leg. Кузнецов, Співаков». Цей зразок з низкою інших кажанів (бл. 15 екз.) у грудні 2002 р. отримано одним з авторів цього нариску (І.З.) від М. Бескаравайного і передано до ННПМ.

Також у фондах ННПМ зберігаються тушки пташенят крячка білощокого (*Chlidonias hybrida*), що був вперше знайдений Олегом Співаковим на гніздуванні на території Кримського півострову біля Феодосії у 1989 р. (Пекло, 1997).

Було ще багато нових знахідок, що описані згодом М. Бескаравайним. Зокрема, до колекції біостанції (Бескаравайному) було передано декілька колекційних тушок птахів та ссавців, нових на той час для карадазького регіону (а деякі й для Криму). Це матеріали, зібрані й препаровані самим Олегом Співаковим: синиця вусата (*Panurus biarmicus*), крячок білощокий (*Chlidonias hybrida*), соловейко західний (*Luscinia megarhynchos*), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*), вівсянка білоголова (*Emberiza leucocephalos*), хом'ячок сірий (*Cricetulus migratorius*) та багато інших.

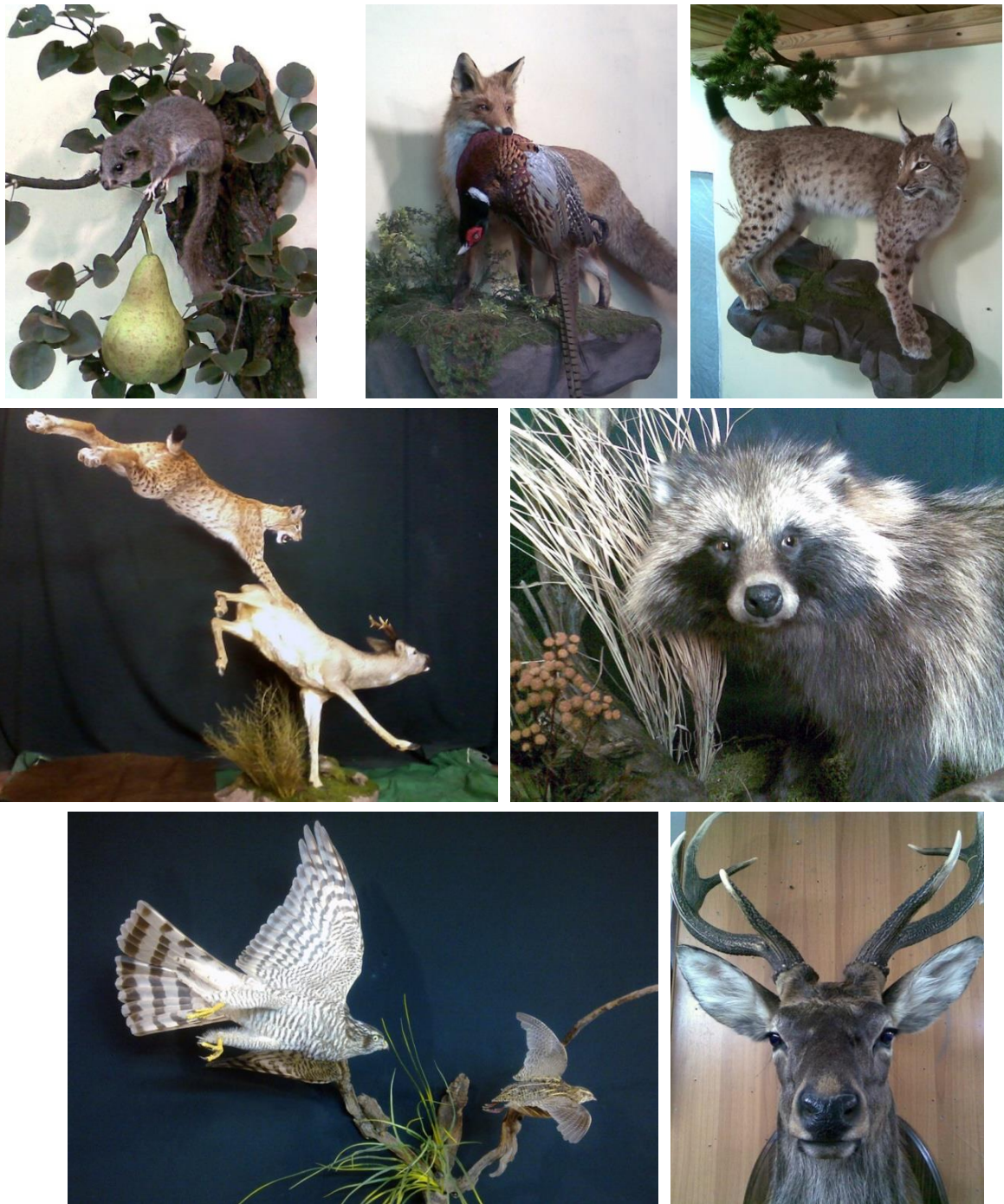

Рис. 7. Роботи Олега Співакова з приватних студій: (а) вовчок сірий (*Glis glis*) (2012); (b) лисиця руда (*Vulpes vulpes*) спіймала фазана (*Phasianus colchicus*) (2013); (c) рись євразійська (*Lynx lynx*) (2011); (d) полювання риси (*Lynx lynx*) на сарну (*Capreolus capreolus*), (2018); (e) енот уссурійський (*Nyctereutes procyonoides*) (2012); (f) яструб малий (*Accipiter nisus*) женеться за перепілкою (*Coturnix coturnix*) (2013); (g) олень благородний (*Cervus elaphus*) (2009). Фото з архіву авторів.

Fig. 7. Some works by Oleh Spivakov from private studios: (a) edible dormouse (*Glis glis*) (2012); (b) red fox (*Vulpes vulpes*) with a Common Pheasant (*Phasianus colchicus*) prey (2013); (c) Eurasian lynx (*Lynx lynx*) (2011); (d) Eurasian lynx (*Lynx lynx*) hunting a roe deer (*Capreolus capreolus*) (2018); (e) Ussuri raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) (2012); (f) Eurasian Sparrowhawk (*Accipiter nisus*) hunts Common Quail (*Coturnix coturnix*) (2013); (g) red deer (*Cervus elaphus*) (2009). Photos from the authors archive.

В орнітологічній колекції ННПМ (С. Тайкова, особ. повід.) є такі зразки птахів, зібрані Олегом Співаковим (всі в окол. Карадазької біостанції):

- *Calidris canutus* (побережник ісландський) — № 40803/6 (f) 06.01.1993, Карадазький заповідник, біостанція;
- *Chlidonias hybridus* (крячок білощокий) — № 40759/30 (pull), 02.07.1989, р-н м. Феодосія, окол. смт Приморський; • те саме, № 40760/31 (pull), 22.07.1989, там само, • *Panurus biarmicus* (синиця вусата) — № 40054/59 (m), № 40055/60 (f), 28.03.1984, Карадазький заповідник, біостанція; • *Motacilla citreola* (Плиска жовтоголова) — 40092/49 (m), 21.04.1988, Карадазький заповідник, біостанція; • *Regulus ignicapillus* (золотомушка червоночуба) — № 40862/29 (m), 25.04.1990, Карадазький заповідник, біостанція.

Живучі на природі та будучи уважним спостерігачем, Олег Співаков реєстрував різні рідкісні види та ділився своїми спостереженнями з колегами науковцями. Серед прикладів, які є в публікаціях колег, можна виділити такі:

- 21.04.1988 біля Карадагу добуто екземпляр самця плиски жовтоголової (*Motacilla citreola*) (Kinda et al. 2003).
- 07.10.1989 на мілководному прісному Акмонайському озері антропогенного походження в селищі Приморський Феодосійського району Олег Співаков спостерігав одну особину косаря (*Platalea leucorodia*) з родини ібісових, який занесений до Червоної книги України (Бескаравайний, 1996, 2001); зареєстрував одну з найбільших зграй (79 особин) журавля сірого (*Grus grus*) на степових ділянках водойм; відмітив пару пісочника морського (*Anarhynchus alexandrinus*); спостерігав зграю з 15 особин дерихвоста лучного (*Glareola pratincola*) (Бескаравайний, 2001); зареєстрував зграю синьошийок (*Luscinia svecica*), нарахувавши 18 особин (Кінда та ін., 2003).
- 25.04.1990 в парку Біостанції Карадазького заповідника добутий екземпляр золотомушки червоночубої (*Regulus ignicapilla*), що спантеличило науковців. Раніше перебування виду в цьому районі не спостерігали, адже на гніздуванні в Криму він поширений дуже спорадично і відносно стабільно зустрічається лише у двох місцях: у районі Червоного каменя та в парковій зоні Япти (Кінда та ін., 2003).
- 08.02.1991 знайдено молодого птаха мартина каспійського (*Ichthyaetus ichthyaetus*), що загинув біля смт Орджонікідзе. Зазвичай ці птахи з'являються біля морських берегів у другій половині зими на короткий час при значних похолоданнях (Бескаравайний, 1996).
- 16.08.1992 О. Б. Співаков знайшов місце гніздування пірникози чорношиїї (*Podiceps nigricollis*) в околицях м. Феодосія селища Приморський (Бескаравайний та ін., 1993).
- 06.01.1993 здобув побережника ісландського (*Calidris canutus*) на морському березі біля Карадагу. Зазвичай цей вид регулярно зимує в Тунісі та на Сицилії, та інколи зимував на чорноморському прибережжі та озерах Болгарії. В Україні це дуже рідкісний залітний вид (Кінда та ін., 2006).
- 23.03.1997 був добутий самець вівсянки білоголової (*Emberiza leucocephalos*) Добути екземпляри були препаровані та зберігаються в експозиції музею історії та природи Карадагу (Бескаравайний та ін., 2001)
- 20.05.2000 спостерігав дві пари кам'янки попелястої (*Oenanthe isabellina*), східніше смт Орджонікідзе в долині Двоякірній (Кінда та ін., 2003).

У січні 2002 р. Олег Борисович спостерігав десять грифів, сипа та двох могильників в районі Карадазького заповідника: ці рідкісні птахи «бенкетували» на викинутій туші тварини з таксидермічної лабораторії (Цвєлих та ін., 2018). За спогадами К. Грінінг-Гері, викинуті з лабораторії відходи були частинами туші крокодила, над експонатом якого працював Олег Співаков за приватним замовленням.

Олег Борисович передусім був практиком із художнім світосприйняттям. Його публікаційна активність була зосереджена на описі деяких тонкощів таксидермічних методик у матеріалах музеологічних конференцій (Співаков, Казарян, 2007).

Також він був автором розділу про музей історії та природи Карадагу в колективній монографії «Путівник Заповідний Карадаг. Нарис-путівник» (рос.) 2007 р. випуску (Морозова, 2007); співавтором у статтях про музей (Співаков та ін., 2005) та обладнанню вітрин (Співаков, Потапенко 2007), в яких детально описано принцип, структурування експозиції та надав детальний систематичний перелік зразків.

Живопис

Окрім створення таксидермічних експонатів, Олег Співаков займався живописом. Час від часу, така зміна діяльності була потрібна для відновлення творчих сил. Він ніколи не вважав себе живописцем, малювання було для нього віддушиною та емоційною розрядкою. Сюжетами ставали море, нічні краєвиди та птахи (рис. 8).

У 1990-ті роки, коли бракувало матеріалів, Олег Борисович малював на кримській гальці, оргаліті та аквареллю на папері. В кінці 90-х років Олег Співаков відклав живопис та зосередився на таксидермії. Втім, пензля не покинув — він був потрібен для фінального оформлення експонатів і надання їм довшеного вигляду.

З 2010 року Олег Борисович знову повернувся до малювання. Маючи ширші можливості, він почав використовувати полотно та яскравішу палітру кольорів. Саме в цей час почали з'являтися анімалістичні картини. Проте, у творах відчувається сильна туга за рідним краєм, який, на жаль,

довелося покинути. Сюжети картин незмінні — це рідний Крим, в якому Олег Співаков прожив свої роки становлення.

Рис. 8. Живопис Олега Співакова: (а) Скеля Іван Розбійник вночі. Олія, морська галька (1993); (b) Кара Даг. Акварель, папір (1996); (c) Скеля Левінсона-Лессінга. Олія, оргаліт (1997); (d) Аю-Даг навесні. Олія, полотно (2020); (e) Синьошийка на очереті. Олія, полотно (2023).

Fig. 8. Painting by Oleg Spivakov: (a) Ivan Rozbiynyk Rock at night. Oil on sea pebbles (1993); (b) Kara Dag. Watercolour on paper (1996); (c) Levinson-Lessing Rock. Oil on hardboard (1997); (d) Ayu-Dag in spring. Oil on canvas (2020); (e) Bluethroat on the reeds. Oil on canvas (2023).

Не маючи художньої освіти, Олег Співаков не прагнув визнання в живописі. Але, працюючи таксидермістом, він малював для душі. Душі, яка закохана в світ природи. Окремі його твори прикрашають основну робочу кімнату співробітників Зоологічного музею КНУ.

Характеристичне

У 1980-ті та 90-ті роки життя на Біостанції, як і в самому Криму, було дуже важким: постійні відключення світла, відсутність водопостачання, телефону та наявність лише пічного опалення. До найближчого районного центру (м. Феодосія) треба було їхати годину гірськими дорогами на розваленій маршрутці, яка чотири рази на день заїжджала на Біостанцію (взимку тільки двічі). Це

було місце з неймовірно красивою природою, але й з непомірно важкими побутовими умовами, де багато місцевих мешканців не витримували таких випробувань і знаходили розраду в алкоголі. Олег Борисович обрав інший шлях — шлях творчого запою. Там, на горі, в нього була майже повна аскеза, єднання з природою та власними думками в супроводі творів класичної музики. Ідилія періодично переривалась на буденні справи: принести води, дров, балон з газом і сходити в магазин, який був у 6 км від дому.

Враховуючи віддаленість від цивілізації, у майстра був постійний творчий голод: питання без відповідей, бо не було ані спеціалістів, які пояснять, ані майстер-класів, ані художніх студій та іншого. Інструменти, фарби, література, витратні матеріали привозили з великих міст: Сімферополя, Києва та Санкт-Петербурга. Навіть пошук звичайного мастихіну був задачею підвищеної важкості.

Не маючи нормальних та гідних умов для життя, роботи, розвитку, завдяки своїй завзятості та дійсно щирій любові й відданості справі, Олег Співаков зробив себе самотужки. Самостійно створював деякі методики, експериментував з матеріалами і т.д. Життя на Біостанції показало, що людина може розраховувати лише на себе та свої сили. Багато таксидермістів, маючи доступ до благ цивілізації, не мають навіть дрібної можливості конкурувати з Олегом Співаковим, людиною, яка спустилася з Кримських гір і показала справжню майстерність.

Колеги згадують Олега Співакова як людину надзвичайно виважену, акуратну та інтелігентну. У роботі він завжди був повністю зануреним у процес створення своїх творів. Також, вирізнявся стриманістю та небагатослівністю; він охоче підтримував професійні розмови, проте ніколи не виносив на публіку особисті чи сімейні теми. І в стінах майстерні і поза ними він був напрочуд скромним та невибагливим, адже головним для нього завжди залишалися об'єкти творчості.

За спогадами директорки ЗМКУ Ж. Розори — «винятковий, тактовний, талановитий. Художник від бога. Не талант, а талантище. І вершина такту». Його колега по музею Л. Прокопчук: «Незамінний і талановитий. Малював, багато, одна з його картин висить у закутку, де всі п'ють чай. Картини розкішні. Якби вирішив повернутися, я би першою звільнилася, щоби була для нього посада. Але він не повернувся».

На Карадазі пожежі були постійним явищем, особливо влітку, коли вся трава вигорала. Враховуючи те, що жодна пожежно-рятувальна організація не мала спроможності дістатися до високогірних місць загоряння, в народі діяло негласне правило: пожежу гасимо всі разом. Відтак, Олег Борисович був постійним учасником пожежогасіння. Тому, коли почалася Революція Гідності в 2013–2014 роках він, як людина честі та сумління, також не зміг залишатися осторонь та брав активну участь у протистояннях.

Олег дуже близько прийняв революційні події, через що й не бачив себе в тимчасово окупованому Криму. Проте коли батьки постаріли і тато помер, був змушений виїхати до м. Орджонікідзе доглядати за мамою, що сталося близько 2019–2022 рр. Як повідомила його дочка (Катерина Грінінг-Гера), «тато має дуже чутливу натуру і ніжний внутрішній світ. Коли почалося повномасштабне вторгнення, він дзвонив до мене і я чула що він плакав, але стримувався. Тому думаю, що історія з втратою рідних сильно на нього вплинула». Після похорону тата він і звільнився із ЗМКУ. Коли ж не стало й мами, він виїхав з Криму.

З часом уся родина Олега Борисовича переїхала до Києва. У столиці мешкає та працює його брат, а також діти — син Владислав (1995 р. н.), якого батько забрав із тимчасово окупованого Криму у 2014 р., та донька Катерина (1994 р. н.). Після завершення роботи в ЗМКУ діяльність Олега Співакова довгий час залишалася поза полем зору колег. Під час роботи над цією публікацією (за сприяння Д. Михаленка) рідні Олега Борисовича відгукнулися і зазначили, що «Він покинув цю справу. Зараз займається зовсім іншим, але у нього завжди були золоті руки, і знаю, що не пропаде. Він і чудовий технар був до речі... Він зараз в безпеці і відчувається добре. На зовсім новому місці». Для фахової спільноти Олег Співаков залишається прикладом виняткової майстерності, чий внесок у розвиток таксидермії в ЗМКУ важко переоцінити.

Рішення покинути таксидермію було зумовлене не лише життєвими обставинами, а й глибоким внутрішнім відчуттям професійної межі. Олег Борисович усвідомлював, що вікові зміни починають впливати на філігранність його роботи, і, як справжній перфекціоніст, не міг допустити зниження якості своїх творів. Він пояснював це просто: «Вже не та чутливість рук та не той зір». До того ж, попит на таксидермію згасає в країнах, де починаються економічні проблеми. Залишивши світ мистецтва, з 2023 р. несподівано знайшов себе в у надважливій в наш час мілітарній сфері.

Незважаючи на те, що Олег Співаков відійшов від активної таксидермічної діяльності, його майстерно виконані твори залишаються невід'ємною частиною та окрасою експозицій кількох відомих музеїв.

Післямова

Життєвий і творчий шлях Олега Співакова — це не лише яскрава сторінка в історії сучасної української таксидермії, а й глибока ілюстрація того, як розвивається мистецтво в межах музейних інституцій. Ця історія надихає своїми успіхами та водночас застерігає через вразливість творчої особистості перед викликами часу.

Досвід Олега Борисовича демонструє дивовижну здатність майстра розбудовувати справу фактично з нуля, розвиваючи творчість навіть за відсутності належних умов. Вона підкреслює, наскільки критично важливим для митця є пошук однодумців. Саме зустріч із фаховою та тактовною спільнотою (що особливо яскраво проявилось в київський період) дозволила йому вивільнити час для чистого мистецтва, не розпорошуючи сили на побутові чи ресурсні труднощі. Умови, в яких працював майстер, дозволили йому не звужувати спеціалізацію, а реалізувати весь спектр своїх обдарувань — від польових зоологічних спостережень до складного експозиційного дизайну та живопису.

Водночас ця історія містить серйозне застереження. Творчість у жорстких реаліях сьогодення, за умов соціальних катаклізмів та війни, стає вкрай ризикованою справою. Безмежно талановиті люди часто виявляються найбільш незахищеними перед зовнішніми потрясіннями, болісно переживаючи будь-які обмеження свободи самовираження. Типовою, на жаль, залишається і проблема адміністративного тиску: формалізм і грубість керівництва часто стають на заваді пасіонаріям, що в музейній практиці подекуди досі сприймається як «норма».

На щастя, значна частина «карадазького» та фактично весь «київський» етап діяльності Олега Борисовича пройшли в атмосфері повної підтримки з боку колег і керівників. У Зоологічному музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка він знайшов простір, де зміг органічно поєднати свою природну замкненість із професійною затребуваністю. Колеги без винятку цінували його як унікального фахівця і сьогодні щиро шкодують про його зовсім неочікуваний для них вихід майстра з музейної сфери. Нині Олег Співаков повністю присвятив себе іншим напрямкам діяльності, повною мірою реалізуючи свою громадянську позицію в умовах триваючої війни. Колись стане відомо більше. Цей же нарис фактично охоплює весь творчий шлях колеги, який обірвала війна, проте результати якого залишилися в експозиціях музеїв і приватних зібраннях, прикрашаючи їх і зберігаючи добру пам'ять про неймовірно талановитого митця.

Подяки

Дякуємо своїм колегам-музейникам Л. Прокопчук та Ж. Розорі за уточнення низки деталей щодо роботи О. Співакова в ЗМКУ та Д. Михаленку за сприяння в пошуку контактів з його рідними. Дякуємо Д. Лазареву за сприяння у доступі до даних із важкодоступних сайтів та С. Тайковій за вивірку наукових та українських назв птахів. Наша подяка авторам фото І. Костюку, С. Гаснікову та кореспонденту «Крим.Реалії». Окрема дяка рецензентам та редакторам за корисні зауваження і важливі правки тексту.

Література / References

- Бескаравайний М. М., Співаков О. Б. (1993). Розмноження пірникози чорношиї в Криму. *Вісник зоології*, 4, 77. [Beskaravayny M. M., Spivakov O. B. (1993). Breeding of the black-necked grebe in Crimea. *Vestnik Zoologii*, 4, 77]. [In Ukrainian]
- Бескаравайний М. М. (1985). Нова знахідка *Pipistrellus kuhli* в Криму. *Вісник зоології*, (1): 82–83. [Beskaravayny M. M. (1985). A new find of *Pipistrellus kuhli* in the Crimea. *Vestnik Zoologii*, (1): 82–83]. [In Ukrainian]
- Бескаравайний М. М. (1996). Нові дані про рідкісні та маловивчені види птахів південно-східного Криму. *Вісник зоології*, 3, 71–72. [Beskaravayny M. M. (1996). New data on rare and little-studied bird species of southeastern Crimea. *Vestnik zoologii*, 3, 71–72]. [In Ukrainian]
- Бескаравайний М. М. (2001). Сучасний стан та деякі тенденції в динаміці популяції рідкісних видів птахів південно-східного Криму. *Беркут*, 10 (2), 125–139. [Beskaravayny M. M. (2001). Current state and some trends in the population dynamics of rare bird species of southeastern Crimea. *Berkut*, 10 (2), 125–139]. [In Ukrainian]
- Бескаравайний М. М., Костін С. Ю., Співаков О. Б., Розенберг О. Г. (2001). Нові дані про деяких рідкісних і маловивчених птахів Криму. Бранта: Збірник наукових праць, 4, 123–124. [Beskaravayny M. M., Kostin S. Y., Spivakov O. B., Rosenberg O. G. (2001). New data on some rare and little-studied birds of Crimea. *Branta: Collection of scientific papers*, 4, 123–124]. [In Ukrainian]
- Біляшівський М. М. (2012). Зоологічний музей Національного університету імені Тараса Шевченка як культурний феномен України. У кн.: *Університетські музеї: європейський досвід і українська практика. Збірник праць наукової конференції*. Ніжин, 39–52. [Biliashivskiy M. M. (2012). Zoological Museum of National Kyiv's Taras Shevchenko University as a cultural phenomenon of Ukraine. In:

- University Museums: European Experience and Ukrainian Practice*. Collection of Works of Scientific Conference. Nizhyn, 39–52. [In Ukrainian]
- Дідуленко А. І., Співаков О. Б. (2001). *Кара-Даг. Тваринний світ. Випуск 1*. Бізнес-Інформ, Сімферополь, 1–24. [Didulenko A. I., Spivakov O. B. (2001). *Kara-Dag. Animal World. Issue 1*. Business-Inform, Simferopol, 1–24]. [In Ukrainian]
- Дулицький А. І., Коваленко І. С. (2004). Матеріали про кажанів Криму в зоологічних колекціях. *Проблеми розвитку Криму*, 15, 197–210. [Dulitskiy A. I., Kovalenko I. S. (2004). Materials on the bats of Crimea in the zoological collections. *Issues of the Development of Crimea*, 15, 197–210]. [In Ukrainian]
- Євстаф'єв І. (2024). Зоологічні експозиції природничих музеїв: класичне виконання та сучасний підхід. *Theriologia Ukrainica*, 28, 201–224. [Evstafiev I. (2024). Zoological exhibitions in natural history museums: classic design and modern approach. *Theriologia Ukrainica*, 28, 201–224]. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.53452/TU2817>
- Загороднюк І. (2022). Зоологічні музеї та теріологічні колекції в Києві останніх двох століть: історія, цінності, перспективи. *Geo&Bio*, 22, 37–62. [Zagorodniuk, I. (2022). Zoological museums and mammal collections in Kyiv for the last two centuries: history, values, and prospects. *Geo&Bio*, 22, 37–62]. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.15407/gb2205>
- Загороднюк І., Харчук С., Улюра Є., [та ін.]. (2022). Колекції котових (Felidae) у природничих музеях України та їх значення у поширенні природничих знань. *GEO&BIO*, 23, 15–52. <http://doi.org/10.15407/gb2304> [Zagorodniuk I., Kharchuk S., Ulyura E., [et al.]. (2022). Collections of felids (Felidae) in natural history museums of Ukraine and their importance in knowledge dissemination on nature. *GEO&BIO*, 23, 15–52.] [In Ukrainian] <https://doi.org/10.15407/gb2304>
- Кинда В. В., Бескаравайний М. М., Дядічева Е. А., [та ін.]. (2003). Огляд рідкісних, маловивчених та кочових видів птахів ряду горобцеподібних (Passeriformes) у Криму. *Бранта: Збірник наукових праць Азово-Чорноморської орнітологічної станції*, 6, 25–58. [Kinda V. V., Beskaravayny M. M., Dyadicheva E. A., [et al.]. (2003). Revision of rare, little-studied, and vagrant passerine (Passeriformes) bird species in Crimea. *Branta: Collection of scientific papers of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 6, 25–58]. [In Ukrainian]
- Кинда В. В., Бескаравайний М. М., Дядічева Е. А., [та ін.]. (2006). Просторовий розподіл і чисельність куликів взимку в Азово-Чорноморському регіоні. *Бранта: Збірник наукових праць Азово-Чорноморської орнітологічної станції*, 9, 150–183. [Kinda V. V., Beskaravayny M. M., Dyadicheva E. A., [et al.]. (2006). Spatial distribution and number of waders during winter in the Azov-Black Sea region. *Branta: Collection of scientific papers of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 9, 150–183]. [In Ukrainian]
- Михаленок Д. К. (2023). Зоолог Сергій Парамонов: Хомогенез — нова теорія еволюції (до 130-річчя від дня народження). *Geo&Bio*, 25, 202–226. [Mikhalenok D. K. (2023). Zoologist Sergiy Paramonov and his 'Chemogenesis — A New Theory of Evolution' (to the 130th anniversary of his birth). *Geo&Bio*, 25, 202–226]. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.53452/gb2516>
- Михаленок Д. (2024). Стіна Лагоріо в Криму: сторінки наукової діяльності геолога Олександра Лагоріо. *Geo&Bio*, 26, 3–31. [Mikhalenok D. (2024). Lagorio's Wall in the Crimea: pages of scientific activity of the geologist Oleksandr Lagorio. *Geo&Bio*, 26, 3–31]. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.53452/gb2603>
- Морозова А. Л. (ред.). (2007). *Путівник по заповіднику Карадаг. Довідник*. Збірник статей. СОНАТ, Сімферополь, 1–320. [Morozova A. L. (ed.). (2007). Guidebook to the Karadag Nature Reserve. Essay-guidebook. Collection of articles. SONAT, Simferopol, 1–320]. [In Ukrainian]
- Пекло А. М. (1997). *Птахи. Випуск 2. Non-Passeriformes (Charadriiformes, Piciformes)*. Зоологічний музей НМГМ, НАН України, Київ, 1–235. [Peklo A. M. (1997). *Birds. Issue 2. Non-Passeriformes (Charadriiformes, Piciformes)*. Zoological Museum of NMNH, NAS of Ukraine, Kyiv, 1–235.] [In Ukrainian]
- Писанець Є. М. (2009). Зоологічні музеї: їх роль у науці та освіті. У кн.: *Природничі музеологія: теорія і практика*. Київ, 14–17. [Pysanets Y. M. (2009). Zoological museums: their role in science and education. In: *Natural History Museology: Theory and Practice*. Kyiv, 14–17]. [In Ukrainian]
- Скляр А. (2014). Фауна музею Карадаг (фоторепортаж). В: *Кафа. Новини Феодосії (веб-сайт)*. [Skliar A. (2014). Fauna of the Karadag Museum (photo report). In: *Kafa. News of Feodosia (website)*]. [In Ukrainian]
- Співаков О. Б., Бескаравайний М. М., Потапенко І. Л. (2005). Природний заповідник «Карадаг». В кн.: *Літопис природи*, т. XXII. СОНАТ, Сімферополь, 300–309. [Spivakov O. B., Beskaravayny M. M., Potapenko I. L. (2005). Karadag Museum of Nature. In: *Chronicle of Nature*, Vol. XXII. SONAT, Simferopol, 300–309]. [In Ukrainian]
- Співаков О. Б., Казарян П. В. (2007). Новий метод виготовлення штучних очей у таксидермічній роботі. Новини Фонду музею ім. А. А. Браунера, 4 (2-3), 66–67. [Spivakov O. B., Kazarian P. V. (2007). New method for making artificial eyes in taxidermy work. *News of the A. A. Brauner Museum Fund*, 4 (2-3), 66–67.] [In Ukrainian]
- Співаков О. Б., Потапенко І. Л. (2007). Обладнання та оформлення експозиційних вітрин у Карадазькому музеї природи. Вісті Фонду музею ім. А. А. Браунера, 4 (2-3), 67–68. [Spivakov O. B.,

- Potapenko I. L. (2007). Equipment and design of exhibition cases in the Karadag Museum of Nature. *News of the A. A. Brauner Museum Fund*, 4 (2-3), 67–68. [In Ukrainian]
- Цвелих О.М., Аппак Б.А., Бескаравайний М.М., [та ін.]. (2018). *Грифові птахи фауни України*. Фітосоціоцентр, Київ, 1–188. [Tsvelykh A. N., Appak B. A., Beskaravaunyu M. M., [et al.]. (2018). *Vultures in the Fauna of Ukraine*. Fitosotsiotsentr, Kyiv, 1–188]. [In Ukrainian]
- Шидловський І. В. (2012). Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України. За ред. Й. В. Царика. ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 1–112. [Shydlovskyy I. V. (2012). *History of Museology and Zoological Museums of Universities of Ukraine*. Ed. by Y. V. Tsaryk. LNU named after Ivan Franko, Lviv, 1–112]. [In Ukrainian]
- Quinn S. C. (2006). *Windows on Nature: The Great Habitat Dioramas*. Abrams, New York, 1–180.
- Kabir A. (2017). Taxidermy: the art of preserving life beyond death. *International Journal of Fauna and Biological Studies*, 4 (4), 101–103.
- Space for Life. (2015). Taxidermy: an art in the service of education and conservation. [Electronic resource]

The phenomenon of Oleg Spivakov — taxidermist, artist, and museologist

K. Hrininh-Hera, I. Zagorodniuk

Oleg Spivakov is one of the most notable Ukrainian taxidermists of the late 20th and early 21st centuries, an artist, and a museum professional. Based on biographical data and an analysis of museum collections, this text highlights the formation of his unique signature style, which combines scientific accuracy with high artistic craftsmanship. A graduate of Taurida University, Oleg dedicated his life to the development of natural history museums: first, to the restoration the Museum of Nature and History of Karadag at the Karadag biostation (1982–2008), and later, to Zoological Museum of Taras Shevchenko National University in Kyiv (2009–2021). The master was virtuoso in the techniques of creating taxidermy sculptures across diverse taxonomic groups—from fish and amphibians to birds and mammals—and his works now grace countless state and private collections. The "Crimean period" of Oleg Spivakov's career is analysed in detail, the key achievement of which was the revival of the Museum of Nature and History of Karadag. (In fact, it was a creation "from scratch," as no exhibits from the old collection remained). The article describes his innovative approach to building the exhibition according to the biotopic principle, where the author created over 400 specimens covering about 200 species of vertebrates. Furthermore, Oleg Spivakov made a significant contribution to the study of the Crimean fauna, particularly through the records of rare bird and mammal species that have entered scientific circulation. Special attention is paid to the 'Kyiv period', marked by the creation of taxidermy sculptures of fish, amphibians, and mammals. His role in the restoration of old collection specimens in the exhibition of the Zoological Museum of Kyiv University (ZMKU) is also characterised. Oleg Spivakov's creative heritage in taxidermy represents a significant contribution to national museology, particularly in the formation and restoration of zoological exhibitions. His legacy is not limited to museum halls: the master's works constitute a significant part of numerous private collections, where they are valued as unique pieces of art. The master's works are distinguished by an exceptionally high artistic level, which effectively grants them the status of works of art.

Key words: *taxidermy, zoological museums, Kyiv University, Karadag biostation, Ukraine*

Cite this article: Hrininh-Hera K., Zagorodniuk I. *The phenomenon of Oleg Spivakov — taxidermist, artist, and museologist. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Biology, 2026, 46, 54–69.* <https://doi.org/10.26565/2075-5457-2026-46-5> (In Ukrainian)

About the authors:

Hrininh-Hera K. — National University of Food Technologies; 68 Volodymyrska Street, Kyiv, Ukraine, 01033, neackriss@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-3927-7672>
Zagorodniuk I. — Institute for evolutionary ecology, National Academy of Sciences of Ukraine, 37 Lebedeva Street, Kyiv, Ukraine, 03143, zoozag@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0523-133X>

Authors contribution: All authors have contributed equally to this work. / **Внесок авторів:** Усі автори зробили рівнозначний внесок у підготовку цієї роботи.

Conflict of interest: The authors declare no conflict of interest. / **Конфлікт інтересів:** Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Use of Artificial Intelligence: The authors certify that no generative artificial intelligence tools were used in the conduct of the research or in the preparation of this manuscript. / **Використання штучного інтелекту:** Автори засвідчують, що під час проведення дослідження та підготовки цього рукопису генеративний штучний інтелект не використовувався.

Received: 06.03.2026 / Revised: 24.04.2026 / Accepted: 25.05.2026 / Published: 31.05.2026